

OPINIA națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național, editată de FUNDATIA "ROMÂNIA DE MÂINE"

OPINIA PUBLICĂ, DEMOCRAȚIA SI STATUL DE DREPT ÎN CĂUTAREA CELOR MAI CONVENABILE "IMAGINI"

Prof. dr. AURELIAN BONDREA

În lumea de azi se acordă o tot mai mare atenție cunoașterii și evaluării reacțiilor opiniei publice naționale și internaționale față de diverse evenimente care privesc viitorul popoarelor, pacea și securitatea națiunilor. Am comentat anterior rezultatele unor sondaje de opinii efectuate în Germania în legătură cu înțelegerea și sprijinul populației germane - după reunificare - față de politica militară și rolul Alianței Nord-Atlantice.

În alte țări s-au întreprins și se întreprind, de asemenea, cercetări similare. Astfel, Centrul de Cercetări Empirice de la Praga, efectuând un sondaj de opinie, a inclus și întrebări privind problemele apărării, ale aderării la NATO. Potrivit acestui sondaj, ale căruia rezultate au fost transmise de Agenția C.T.K. la sfârșitul lunii februarie 1994, un procent de 56 la sută din cetățenii cehi erau în favoarea aderării țării lor la NATO, în timp ce 44 la sută considerau că nu ar fi cazul ca Cehia să urmărească integrarea în această Alianță. La întrebarea care țară reprezintă, după părerea lor, cel mai mare pericol militar pentru Republika Cehă, 57 la sută din subiecți au indicat Rusia iar 20 la sută Germania. Sondajul a cuprins un eșantion de 1 623 de persoane, fiind considerat ca reprezentativ de către organizatorii săi.

Statul de drept, viața democratică în general înlănesc și stimulează cunoașterea opiniilor publicului. Nu

numai statele, guvernele sunt preocupate de "măsurarea" opiniei publicului într-o problemă sau alta, ci și nenumăratele organisme internaționale, între care și NATO. Căutarea "Imaginii Alianței" a devenit tema centrală a unor seminarii organizate sistematic de Oficiul de Informații și Presă al NATO. Este semnificativ faptul că, de pildă, cel de al șaselea

(Continuare în pag. 6)

ESENȚIAL ESTE SĂ CONSERVĂM PATRIMONIUL NAȚIONAL DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

- ne încredințează ministrul cercetării și tehnologiei,
DORU DUMITRU PALADE -

● Stimate domnule ministru, este tot mai evidentă în ultima vreme preocuparea departamentului pe care-l conduceți pentru conservarea patrimoniului nostru de creație, respectiv, a nucleelor de cercetători; deși România a investit aici, decenii de-a rândul, resurse impresionante, astăzi asemenea nuclee sunt amenințate cu destrămarea și pulverizarea, în multe privințe acest pericol fiind deja înfăptuit; cum s-a ajuns la o stare atât de proastă și ce posibilități există pentru remedierea unei situații care

riscă să accentueze dependența României față de alte state tocmai acum, când se pune cu acuitate problema retehnologizării industriei noastre? ● Într-adevăr, conservarea potențialului de cercetare în domeniul ingineriei tehnologice, cu accent îndeosebi pe anumite ramuri industriale, constituie o preocupare deosebită, pentru că există pericolul real ca el să fie desființat. Se știe că, înainte de anul 1989, România era o țară exportatoare de obiective industriale complexe (rafinării, combine chimice și.a.). Există și un departament de exporturi complexe, vizând mai cu seamă ramurile chimiei, petro-chimiei, metalurgiei, siderurgiei. Toate obiectivele industriale de acest gen, care se exportau, erau fabricate pe baza concepției românești. Avem, deci, nuclee de cercetare bine închegate și productive. ● Si cum au început să dispară? Chiar nu putea fi preîntâmpinat un asemenea râu, evident din capul locului! ● După Revoluție a dispărut această preocupare de exporturi complexe; a fost, desigur, o eroare, de aceea acum se încercă să se rela asemenea exporturi. Dar ca urmare a amintitei erori, cercetarea de inginerie tehnologică era pe punctul de a fi desființată.

■ Mihai IORDĂNESCU

(Continuare în pag. 2)

Hotărâri importante privind structura instituțională și organizatorică a Fundației "România de Mâine"

Pagina 8

PLEDOARIE PENTRU LECTURA RAPIDĂ

Acad. STEFAN MILCU

Cu o justificată motivare putem considera că trăim într-un univers informațional. În fiecare clipă înregistrăm subconștient, și în măsură mai redusă conștient, o serie de informații ce ne vin din mediul înconjurător de viață. Ele pot fi întâmplătoare sau organizate într-o acțiune socială, într-un proces de examen, de învățare sau de rezolvare a unei probleme.

Căile prin care primim acest univers al informațiilor sunt foarte diferite, începând de la acele din mediul natural, social, din interconexiunile umane, până la informația primită prin lectură. Această cale este dificil de parcurs din cauza cantităților enorme de material ce trebuie consultat pentru a rezolva o problemă sau pentru a pregăti o acțiune într-un anumit domeniu. Evident că mă voi referi în primul rând la informarea necesară în activitatea intelectuală care, la rândul-i, o limitează la învățare, la documentarea omului de știință sau a profesorului care predă. Nu mă voi ocupa deloc de informația care vine prin lectura întâmplătoare, prin ceea ce se numește mass-media. Aceasta este o altă problemă care poate fi tratată în legătură cu "marele public".

Tinând seama de dimensiunile problemei voi limita expunerea mea la tehnica pe care o putem folosi în munca intelectuală, înțelesul foarte larg al acesteia. Rezolvarea nu este deloc ușoară, dacă ținem seama de numărul enorm de articole publicate în reviste - cu miile într-o singură zi -, de numeroasele monografii specializate și de tratatele care concurează cu aparițiile mai modeste. Procesul accelerat al tipăriturilor este ilustrat inclusiv de miile de edituri din lume, a căror activitate are un caracter industrial. Din această cauză, un intelectual care trebuie să se informeze asupra ceea ce este actual trebuie să-și adapteze tehnica corespunzătoare de lectură. Un material poate fi citit și studențește, ca Tânărul care ia cunoștință pentru prima dată de o problemă. El trebuie să citească și să conspecifice, pentru că totul e nou pentru el. Se află

C.S.C.E. și noua arhitectură a Europei

● Vidul de securitate resimțit de țările din Europa Centrală și de Est le determină să caute protecția și siguranța necesare.

● Demersul cel mai logic și mai firesc ar fi să consolidăm ceea ce există ca structură paneuropeană - adică C.S.C.E.

● Un tratat paneuropean de nerecurgere la forță sau la amenințarea cu forță, elaborat și convenit de C.S.C.E., ar putea să constituie nucleul securității colective în Europa.

● Este nevoie ca marile puteri să renunțe la politica lor hegemonică și să stabilească cu țările mici și mijlocii un parteneriat autentic, ca singura modalitate benefică de conlucrare internațională.

Despre toate acestea, în articolul semnat de VALENTIN LIPATTI.

Pagina 7

COLEGIILE

REVISTEI "OPINIA NAȚIONALĂ"

Colegiul pentru reformă și relansarea economiei naționale:

- Acad. Alexandru Bărădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof. dr. Constantin Ionete
- Prof. dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof. dr. doc. Alexandru Zanfir
- Prof. dr. Mircea Druc
- Prof. dr. Alexandru Albu
- Prof. dr. Mihai Părăluță
- Prof. dr. Gheorghe Zaman
- Prof. dr. Petre Mălcomete
- Prof. dr. Gheorghe Răboacă

Colegiul pentru problemele științei și învățământului:

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Prof. dr. Liviu Maior
- Prof. dr. Grigore Brăncuș
- Prof. dr. Emil Tocaci
- Prof. dr. doc. Grigore Posea
- Prof. dr. Gheorghe Secară
- Prof. dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac

Colegiul pentru problemele culturii și artei:

- Acad. Eugen Simion
  - Acad. Alexandru Boboc
  - Radu Beligan
  - Grigore Vieru
  - Paul Everac
  - Dinu Săraru
  - Prof. dr. Ion Dodu Bălan
  - Prof. dr. Victor Giuleanu
  - Prof. dr. doc. Alexandru Tănase
- Colegiul pentru ideea națională și socială în România:
- Prof. dr. Aurelian Bondrea
  - Prof. dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
  - Prof. dr. Ioan Scurtu
  - Adrian Păunescu
  - Prof. dr. Ion Rebedeu

- Prof. dr. Ion Popescu
  - Prof. dr. Gheorghe Cazan
  - Prof. dr. Ion Tudor
  - Prof. dr. Tiberiu Nicola
  - Prof. dr. Virgil Constantinescu
- Colegiul pentru doctrine politice și probleme ale relațiilor internaționale:
- Valentin Lipatti
  - Prof. dr. Florea Dudiță
  - Prof. dr. Mircea Nicolescu
  - Prof. dr. Marin Voiculescu
  - Ion Mărgineanu
  - Dan Lăzărescu
  - Prof. dr. Ion Zară
  - Prof. dr. Constantin Mecu
  - Prof. dr. Marin Nedea
  - Prof. dr. Constantin Vlad

Colegiul pentru problemele sănătății și protecției sociale:

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnicu
- G-ral dr. Gheorghe Niculescu - membru de onoare al Academiei Române

- Prof. dr. doc. Iulian Mincu
- Prof. dr. doc. Victor Ciobanu
- Prof. dr. Caius Traian Dragomir
- Prof. dr. Andrei Firică
- Prof. dr. Dorin Sarafoleanu
- Prof. dr. Ioan Pop D. Popa
- Prof. dr. Ștefan Costea
- Prof. dr. Mihai Dumitrescu

Colegiul pentru problemele justiției, statului de drept și democrației:

- Acad. Valentin Georgescu
- Acad. Ion Filipescu
- Prof. dr. Vasile Gionea
- Prof. dr. Antonie Iorgovan
- Prof. dr. Adam Popescu
- Prof. dr. Nicolae Popa
- Prof. dr. Ion Neagu
- Prof. dr. Andrei Popescu
- Prof. dr. Ionel Cloșca
- Prof. dr. Mihai Merfea
- Prof. dr. Mircea Stroia

**Director:
Prof. dr. AURELIAN BONDREA**

MANAGEMENTUL CA PROFEZIUNE

Răspunsul la întrebarea ce este managementul se oprește la cele trei sensuri principale: activitatea umană, profesie și disciplină sau știință în învățământ și cercetare științifică. Ca activitate umană, managementul a fost îndeajuns comentat, în esență însemnând practică, dar nu numai. De fapt, în această viziune, el este o specie a practicii, care include și o intensă activitate intelectuală.

Prin management ca profesie, el poate fi înșușit, ameliorat și dezvoltat. Profesia de manager este relativ nouă, iar în literatura de specialitate, de cele mai multe ori, nu se face nici o deosebire între ea și ocupăție, meserie și îndeletniciri, acești termeni fiind folosiți unul în locul altuia.

Profesia este un gen de muncă pe care o persoană o poate efectua în baza unei pregătiri teoretice și practice, deci o formă de activitate specializată, pusă la dispoziția individului de către societate, în vederea satisfacerii unor nevoi sociale și a valorificării capacităților individuale.

Ocupația este complementară profesiei, ambele fiind conexe și foarte apropiate, prima fiind o modalitate concretă de manifestare a celei de-a doua. Ele nu se manifestă una lângă alta, ci în interacțiune, profesiunea având o sferă mai largă decât ocupăția, ambele fiind cuprinse în nomenclatoare naționale.

Meseria nu se identifică nici cu profesia, nici cu ocupăția, fiind un termen frecvent în vorbirea curentă, cu o semnificație consacrată de mult, desemnând un anume gen de activitate pe care un individ îndeplinește pentru realizarea unui anume produs în mod de sine stătător, de la început până la sfârșit.

Profesia nu se poate confunda nici cu îndeletnicirea, sens mai apropiat de ocupăție, preocupare, îndeletnicirea fiind determinarea individuală, ea raportându-se direct la persoană (de pildă, cineva poate avea o profesie sau o ocupăție, dar se îndeletnicește și cu creșterea albinelor sau cu îngrijirea grădinii proprii, fără a fi cresător de albine sau grădinar).

Managementul are multe din caracteristicile unei profesii; după 1950, activitatea de manager s-a manifestat ca o puternică tendință de profesionalizare cu două înțeleșuri: unul larg, în sens de activitate prin care se căstigă existența, și al doilea, mai restrâns, în legătură cu pregătirea - un complex de cunoștințe teoretice și deprinderi practice.

Profesia de manager presupune un ansamblu de disponibilități acionale intelectuale și fizice, realizat prin instruire și educație teoretică și practică. Ca funcție, ea este efectuată de specialiști adevărați, făuriți, de regulă, în învățământul superior, autorizați să îndeplinească această dimensiune individuală, fără a epuiza întreaga capacitate a acestuia. Deci, cine se angajează în activitatea de conducere devine un profesionist și nu un amator, meseriaș

CONSERVAREA PATRIMONIULUI NAȚIONAL DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

(Continuare din pag.1)

Noi am acționat ca să păstreze principalele nuclee de cercetare tehnologică, absolut necesare, nu numai în vederea reluării activității de exporturi complexe, ci și pentru restructurarea și modernizarea industriei proprii. Un exemplu în acest sens îl oferă chiar programele de restructurare pentru industria de prelucrare a țățieului și pentru industria metalurgică și siderurgică. Poate n-am reușit să facem prea mult și mai mult ca sigur n-am reușit să oprim migrarea cercetătorilor mai tineri. Au rămas, poate, cei mai în vîrstă. ● Ceea ce nu este puțin lucru, dacă avem în vedere că un bun cercetător se formează într-un răs-împărecabil, iar experiența dobândită în această direcție nu poate fi prea ușor suplinită. ● Așa ne-am zis și noi, când am constatat aceste disfuncționalități care au apărut înaintea actualiei echipe ministeriale. Am intervenit mai întâi în sprijinul cercetării din domeniile de vîrf, tocmai pentru că aici, aşa după cum ați remarcat, un cercetător bun se formează foarte greu și se poate pierde foarte ușor. Un exemplu în acest sens este și I.O.R. Un cercetător științific în domeniul opticii se formează extrem de greu. În acest domeniu, unde pentru moment economia nu este în stare să-l solicite integral și să-i asigure utilizarea corespunzătoare a potențialului de cercetare, am intervenit noi. Astfel s-a creat aici Centrul Pro-Optica și, ca atare, potențialul de cercetare a fost salvat. Cum s-ar zice, am intervenit la timp. Pentru că în alte direcții, s-a intervenit mai târziu decât trebuie. Dar mai bine mai târziu decât deoloc. ● Din căte știm, unul dintre aceste domenii este cel al cercetărilor aerospațiale. A fost un domeniu dintre cele mai bine dotate, scop în care s-a importat tehnologie de vîrf chiar și după anul 1980, când importurile erau în general opriate; în plus, toată lumea a fost și este de acord asupra însemnatății strategi-

studii superioare. În timp ce în alte țări, personalul de cercetare din aviație reprezintă 20-25 la sută din totalul personalului pe ramură, la noi el a scăzut în jurul a 7-8 la sută. Este o scădere foarte grea, survenită prin anii 1990-1991, pe care noi acum încercăm măcar să-o stopăm, dacă nu s-o recuperăm integral, cum am dorit. ● Cum explică această furie a diseminării în cercetarea științifică? Este un reflex al tendințelor de privatizare cu orice prej, atât de vizibil în alte domenii? ● Cred că mai degrabă este vorba despre o dezorientare, uneori poate și despre un orgoliu personal prost înțeleas, pentru că cercetarea, fiind în genere foarte costisitoare, rareori poate fi privatizată cu folos pentru ramura ca atare, cât și pentru întreprinzători. Așa se face că la noi, sectorul privat al cercetării, înțemeiat începând cu anul 1990 pe SRL-uri, pe unități de consultanță etc., reprezintă, ca pondere, abia vreo 5 la sută. 5 procente este prea puțin, dar astă, cum spunem, se explică prin faptul că investițiile din cercetare se amortizează foarte greu. Pentru sprijinirea cercetării de firmă (cum se mai numește cea particulară) noi am dat 35 miliarde lei departamentele, în scopul finanțării cercetărilor la agenții economici, iar rezultatele sunt cele care sunt. O cauză poate fi și faptul că, deși toată lumea vorbește de management în general, nimeni nu se prea ocupă de managementul cercetării. E și foarte greu. Pentru acesta avem promisiunea cătorva burse în străinătate. ● Cu câtva timp în urmă, au fost aprobată programele naționale de cercetare-dezvoltare, astfel încât acum se poate trece la perfectarea contractelor de cercetare. Prin natura lucrurilor însă, acestea sunt circumscrise obiectivelor, mai mult sau mai puțin limitate, ale tranzitiei, fără putință unei perspective mai largi. și se pare că de pe urma acestor limitări în prospectarea viitorului are cel mai mult de suferit cercetarea fundamentală, care nici până acum n-avea un statut de învidiat; de unde și pierderile irecupărabile de cercetători foarte talentați. Cum vedeați ieșirea din acest impas? ● Remediul ține, evident, de refacerea economico-socială a țării și, implicit, de o anumită rigoare comportamentală din partea agenților economici. Pentru că dacă cercetarea nu este solicitată pe măsură potențialului său, cauza provine și din atitudinea unor agenții economici, adepții de stat, care, când beneficiază de credite, recurg foarte ușor la importuri de tehnologii, fără cel puțin să-și pună problema dacă instalațiile respective, de bună calitate, nu le-are putea obține în țară la un preț, evident, mult mai ieftin. În străinătățea noastră de a depăși această stare de lucruri, am obținut o dispoziție din partea Fondului proprietății de stat, ca orice societate cu capital de stat sau majoritar de stat să fie obligată să achiziționeze tehnologie de import numai pe bază de licitație, la care să participe și o unitate de cercetare, comunicată anumite de ministerul nostru. Dar protecția cercetării fundamentale, despre care mă întrebă, se realizează, în parte, și prin colaborarea noastră cu cercetarea din învățământul superior. Pe lângă fiecare universitate pot funcționa și unități de cercetare, există un proector care răs-punde de cercetare, sunt programe de cercetare inclusiv la nivel de catedre, se încheie curente contracte de cercetare, iar în vremea dih urmă ne străduim ca plata orei de cercetare să nu fie mai mică decât cea a orei de predate. Este firesc, deci, ca temele de cercetare-dezvoltare care se realizează aici să fie corelate cu ale noastre, după o metodologie unică și pe bază de contracte riguroase respectate. În anul 1993, prin comisiile Colegiului Consultativ de Cercetare-Dezvoltare s-au asigurat tematici de cercetare pentru universități, derulate de ministerul nostru, în valoare de 370 milioane lei. Pentru anul 1994, această cifră trebuie să depășească 1 miliard lei. ● Vă urăm succes și vă mulțumim pentru bunăvoie cu care ați răspuns solicitărilor revistei "OPINIA NAȚIONALĂ".

■ Prof. dr. Emil MIHULEAC

OPINII DE ACTUALITATE ÎN "OPINIA națională"

SPRE O NOUĂ SINTEZĂ ÎN TEORIA ECONOMICĂ

În economie nu există miracole; în economie există numai politici economice bune sau rele. Figurativ și metaforic, în pragmatica economie, cuvântul "miracol" a fost și este adesea utilizat atunci când se vorbește de succesele dezvoltării din Germania sau Japonia; în mod "miraculos" ambele țări au fost numai învinse, dar în mare măsură și distruse de ultima (sperăm) conflagrație militară mondială a secolului actual.

Profesorul Anghel Rugină crede încă într-un viitor "miracol" românesc; o asemenea credință apare ca absolut necesară pentru orice român mai ales atunci când speranțele sunt tot mai mult amendate de realitățile practice. Si noi suntem tentați să afirmăm o asemenea posibilitate, dar îndrăznim să formulăm o precondiție: să recunoaștem că am fost învinși.

Am fost învinși nu într-o confruntare militară; de multe ori, cei ce sunt învinși în războaie au ulterior o mare capacitate de regenerare, de renăștere a unor noi energii constructive și economice. Se pare că nu același lucru se întâmplă cu cei învinși în competițiile economice. România a pierdut o asemenea competiție în primul rând datorită blocării sistemului economic. România s-ar părea că a fost învinșă și a doua oară - fapt probat cel puțin prin evoluțiile ultimilor patru ani - în încercarea de a reforma, de a schimba sau de a-și face un alt sistem economic, competitiv, compatibil cu multe dorințe inițiale, dovedite ulterior utopice.

Între "dorințe și nevoie" există o diferență esențială: dorințele nu coincid nici permanent și nici în totalitate cu nevoile. O seamă de dorințe nu exprimă neapărat nevoi prezente, indispensabile, vitale și nu provoacă pierderi în cazul în care ele nu se îndeplinesc. Nevoile sunt de cele mai multe ori și dorințe, dar ele reprezintă concomitent mult mai mult; dacă o nevoie nu se realizează în mod repetat, situația devine din ce în ce mai gravă. Nevoia este infinit mai mult legată de economie comparativ cu o dorință.

O reformă care promovează numai dorințe fără și jine seama de nevoie este o utopie; o reformă care nu satisfac din ce în ce mai multe nevoi, diminuând numărul nevoilor neacoperite, nu poate ieși victorioasă; o reformă care micșorează gradul de împlinire a unor dorințe, care multiplică nevoile și care reduce gradul lor de acoperire este absolut nerealistă.

Anghel Rugină pornește în elaborarea concepției sale despre reformă de la o relație aparent extrem de simplă:

$S = A + P$; în această egalitate, profesorul notează că S , soluția, cu A , realitatea actuală și cu P , realitatea potențială (care, în opinia noastră, nu se știe dacă va fi "realitate", ea rămânând dorință).

O cauză majoră a insucceselor noastre în economia de tranziție supusă reformei este și aceea că în practică s-a acționat mai ales pe relația $S = P - A$; aceasta s-ar putea traduce astfel: au fost formulate în primul rând niște dorințe (P), respectiv s-a anunțat o situație potențială - dezabilită, negându-se tot sau aproape tot din ceea ce constituie suportul real al actualității. Mai exact, vechiul sistem a fost negat în totalitate atât din punctul de vedere al construcției instituționale, cât și din cel al capacitaților practice de a mai funcționa pentru a îndeplini, cel puțin pentru o perioadă, anumite nevoi materiale ale populației. A pornit numai de la dorințe și a nu ține seama de posibilitățile și realitățile existente, înseamnă o evidență eroare pentru o nouă construcție a unui sistem economic.

Două sunt elementele cauză și efect ale unor dezechilibre majore pe care reforma noastră nu numai că nu le-a soluționat, dar cărora le-a dat un caracter ce tinde să devină tot mai durabil: șomajul și inflația. În ambele este implicată atât politica monetară, cât și cea fiscală. Pentru a combată șomajul, de pildă, și a stimula crearea de locuri de muncă s-ar impune: o politică monetară cu dobânzi joase pentru a favoriza investițiile și o politică fiscală care să

permetă investiții în lucrări publice finanțate însă din deficite bugetare. Ambele sunt, în opinia profesorului Rugină, fraudă în numele științei economice, conducând la dezechilibre și mari mari. Similar poate fi judecată și inflația.

Dacă este somajul înseamnă - așa cum pe bună dreptate afirmă remittul profesor român - că nu funcționează, sunt de calitate mediocru sau slabă și banal, și băncile, și bursa, și piata monetară și de capital, și finanțele, și bugetul de stat.

Macroteorile și globalismul se fondiază - ca și reforma bazată pe acestea - pe dezechilibre permanente. Bine, bine, dar atunci nouă ce ne rămâne de făcut?

Multe sunt necesare, dar nu toate și posibile; oricum, Anghel Rugină propune o nouă sinteză între știința economică și practică, între clasicismul echilibrelor și globalismul monetariștilor, pornind de la soluții bazate pe realitățile actuale și pe situațiile previzibile ale realităților potențiale.

În fond, orice politică economică ce nu ține seama de realități, de nevoi și de posibilități, avansând numai dorințe, este - cel puțin pe termen scurt și mediu - o politică rea.

■ Dr. Constantin CIUTACU, director științific al Institutului de Economie Națională

În atenție, concepția
acad. ANGHEL N.RUGINĂ prezentată în
"TEORIA ȘI PRACTICA ECONOMICĂ ÎN EPOCA
DE TRANZIȚIE ȘI DUPĂ"

(Revista noastră nr. 39, 40, 41, 42 și 43)

APLICAREA MODELELOR STRĂINE NU POATE AVEA REZULTATE POZITIVE

Din lectura celor câteva paragrafe deja publicate în "OPINIA NAȚIONALĂ" transpar idealul economistului de origine română, profesorul Anghel Rugină, membru de onoare al Academiei Române, ideal numit "liberalism social" - economie de piață fără "anomalii", "imperfecțiuni", "dezechilibre", "fluctuații cumulativ", "inechități și tensiuni", ca și dorința și datoria morală - pe care simte că le are pentru țara de origine, România - de a contribui la revigorarea economiei românești, la "construirea unui regim caracterizat prin echilibru și stabilitate și prin condiții economice, politice, garantând individului atât libertatea și beneficiul egalității și echității". În acest scop, profesorul Anghel Rugină a elaborat un program care viziază reforma integrală în țara românească. Nu putem neglijă faptul că asemenea programe au mai fost oferite de profesorul Anghel Rugină, încă din 1990, sub denumirile Un miracol economic în România este posibil sau Un miracol economic în România mai este încă posibil. Este greu de înțeles de ce nu ne-am aplimat suficient și corespunzător asupra studierii și evaluării rezultatelor apli-

cării unor asemenea programe. Sunt pe deplin îndreptățite nedumeririle cu privire la unele reacții (obiectii) precum că ar fi utopie, că nu este posibil, că nu s-a mai aplicat niciodată cu succes un asemenea program cu un miracol economic etc. În același timp, se manifestă adesea tendința de a găsi modele la alții, chiar dacă experiența arată că aplicarea unor asemenea modele într-o țară sau alta (avem în vedere căutarea de modele occidentale și aplicarea lor în țara noastră sau în oricare din țările foste socialiste) nu a dat rezultate.

Cu profunzimea și rigoarea omului de știință, dar și cu dărzenia deja cunoscută cititorilor - colegi de breaslă sau public larg - profesorul Anghel Rugină ne oferă acum un Studiu care "nu este altceva decât A.B.C.-ul unei reforme integrale în țara românească". Pentru început ne permitem câteva remarci cu caracter general.

1. Studiul este scris pe înțelesul tuturor. Ceea ce este esențial. Pentru ca reforma să înceapă să se înfăptuiască este absolut necesar să-i fie cunoscute conținutul, sen-

sul, obiectivele nu numai de către specialiști, de către guvernanti, ci și de către toți cetățenii, pentru că ea vizează "o ordine social-economică nouă... construită în așa fel, încât fiecare cetățean să vadă că merită să lucreze cât mai mult și cât mai bine atât în folosul său, cât și al societății".

2. Definirea și clarificarea unor noțiuni, cum ar fi: "reforma integrală", "miracol economic" și.a.; prezentarea diferitelor concepții: școala clasică nouă integralistă și școala modernă globalistă; alegerea între strategia macroglobalistă și strategia dublă integralistă. Cu convincerea că planul de reformă trebuia început imediat după 1989, poate cu nedumerirea că cele două variante (schite) de programe oferite nu au fost luate în calcul, profesorul Anghel Rugină, nu dezarmează, oferindu-ne o treia variantă care cuprinde și elemente necesare pentru a compensa întărirea și depășirea răului care s-a mai acumulat în acest răstimp. Dar pentru aceasta este necesară mai întâi clarificarea noțiunilor. Dacă ne referim la noțiunea de "miracol economic", folosită cu insistență de profesorul Anghel Rugină, nu credem că greșim dacă spunem că ea este perceptuată ca ceva ce trebuie să atragă atenția, și atât, ca ceva extraordinar dar, mai degrabă, nerealizabil. Eroare. În realitate, conceptul de miracol economic în sensul folosit este bazat pe principii economice și financiare sănătoase, cunoscute de multă vreme de economisti clasicii, dar care niciodată nu au fost aplicate riguros în viața reală de toate zilele".

Cu toată sinceritatea trebuie să recunoaștem că la toate nivelurile, cu un ton mai mult sau mai puțin transțant, se vorbește de reformă. Chiar se invocă atât de mult, încât se riscă demonetizarea și a noțiunii și a procesului. Dar ne punem întrebarea: au făcut oare economistii, specialiștii ceea ce trebuia ca reforma să fie înțeleasă (în conținut, obiective, principiile ei)? Credem că s-a făcut prea puțin. De aceea, considerăm că invitația de a discuta și a se formula păreri pe marginea acestui studiu, de a intra în dialog este binevenită, oportună.

3. Luarea în considerare a factorului timp. Schimbările profunde ce au loc în țara noastră, în toate țările foste socialiste ca, de altfel, și în țările dezvoltate, cu un sistem democratic deja consolidat, reprezentă o altă invitație la reflecție și la analiză lucidă a noilor condiții ale sfârșitului de secol, a imposibilității, a nerealismului încercării aplicării unor

modele sau experiențe care, chiar dacă au fost sau sunt viabile, într-o țară și într-o anume perioadă, nu înseamnă că trebuie aplicate și că vor avea rezultate bune în oricare dintre țări. De altfel, experiența țărilor din Centru și Estul Europei confirmă din plin acest lucru, chiar dacă anumite interese (le putem considera dintr-țele mai bune) conduc la susținerea economică, financiară, politică, morală, în modalități prestatibile, a reformelor în aceste țări.

4. Studiul oferit de prof. Anghel Rugină, pe baza căruia se pot elabora programul și strategia reformei, are în vedere construirea "unei baze solide pentru o economie națională independentă" într-un "stat de drept democratic așezat pe condiții de echilibru stabil". Cât de des se mai vorbește despre aceasta?

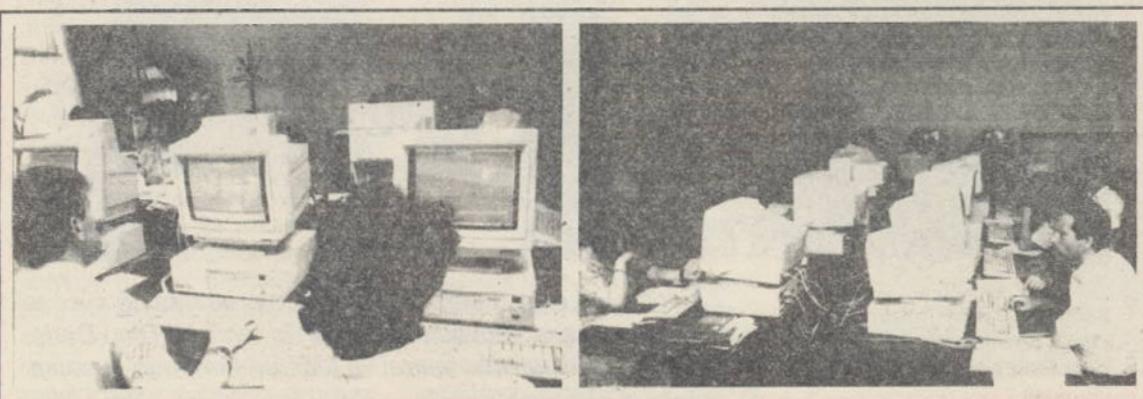
5. În cea mai profundă simțire românească, profesorul Anghel Rugină formulează științific unul dintre principiile de organizare social-economică: principiul justiției sociale și economice, adică legea omeniei - formulare poate mai bine perceptată, care va limita și înălțatura egoismului individualui, întorcându-l pe om cu față spre binele aproapelui său și al societății, dar cu suport corect, științific.

6. Ca reformă să fie viabilă, să conducă realmente la "un regim social-economic în care libertatea se îmbină organic cu justiția socială și stabilitatea financiară pentru binele întregului popor", este necesară stabilitatea politică, propunându-se un sistem electoral nou - cel cu majoritate absolută, reforma instituțională, administrativă, asigurarea cadrului legal al aplicării reformei în ansamblul ei.

Nu ne-am propus acum, așa cum am arătat încă de la început, decât să facem câteva considerații generale pe marginea studiului. Apelearea în continuare asupra fiecărui aspect, ca și asupra altora ne va permite o înțelegere mai profundă a sustinierii științifice și a logicii studiului, formularea unor observații critice pe baza cunoașterii, poate, mai bune a realităților românești; dezvoltarea interesului pentru a studia soluțiile propuse, a sublinia eventualele limite sau dificultăți în aplicarea lor; spulberarea neîncrederei care s-ar manifesta fie în viabilitatea programului de reformă propus, fie în propriile forțe în înfăptuirea programului.

Considerăm că ar fi profitabil atât în planul științei economice, cât și în cel al acțiunii practice dacă am constitui un laborator științific în care să se întâlnească profesori, cercetători, studenți, specialiști din instituții de sineză, din întreprinderi economice și din administrație, care să dezbată și să-și spună părerea în legătură cu tezele și propunerile cuprinse în fragmentele din studiu publicate. De asemenea, s-ar putea face un experiment referitor la modul concret de aplicare practică, s-ar putea evalua rezultatele. Suntem convinși că, atunci când se află în România, profesorul Anghel Rugină ar avea amabilitatea de a participa la asemenea dezbateri și experimente.

■ Prof. dr. Coralia ANGELESCU

Cu toată sinceritatea trebuie să

REFLECȚII PENTRU VÂRSTA A TREIA

Prof. dr. VASILE GIONEA

Nu vreau să fac elogiu bătrânești. L-au făcut Cicero în "De senectute" și filosoful sărbătorul Ducici care a trăit în perioada dintre cele două războaie. Este oare bătrânețea o expresie a înțelepciunii, a experienței de viață, a echilibrului și măsurii? Aduce ea o contribuție fertilă la mersul înainte al societății? Istoria oferă nenumărate pilde de oameni care până la adânci bătrâneți s-au aflat în plină activitate, deosebit de utilă, sub aspect social. Sunt oameni care, învingând timpul și supunându-l, au înțeles ca, prin largul și bogatul lor orizont intelectual, prin capacitatea lor organizatorică, prin cunoștința, înțelepciunea gândirii și a faptei, prin talentul lor pus în slujba culturii și artei, să rămână până târziu, în anii mulți ai vieții, la datorie. Pentru asemenea oameni ideea de prag al vîrstei nu reprezintă nimic, nu există.

Sunt multe exemple care ar putea să fie date. De pildă, filosoful grec Xenofon a trăit aproape 100 de ani; Platon, unul din filosofii idealiști, a depășit vîrsta de 90 de ani, a lucrat până în ultima clipă și a lucrat foarte bine. Sofocle - celebrul tragedian, a trăit peste 80 de ani și, la vîrsta aceea, crea încă foarte bine.

Creatori foarte vîrstnici au fost și în alte domenii de activitate. Tizian, de pildă, celebrul pictor italian (1490-1576), la vîrsta de peste 85 de ani, picta magistral. Sau Cella Delavrancea, care la 101 ani a dat un recital de pian și a cântat aproape două ore, fără partitură.

Și în politică se pot cita cazuri similare: Thomas Masaryk, fostul președinte al Cehoslovaciei, care a condus țara până la 85 de ani; Adenauer, care a străbătut o perioadă aşa de dificilă, după cel de-al doilea război mondial, când a condus Germania, cu multă înțelepciune până la vîrsta de 87 de ani. Churchill, de asemenea, până la 81 de ani a dirijat destinate imperiului Britanic, în timpul celui de al doilea război mondial și după aceea între 1951-1955.

Pentru că ne-a aruncat în brațele rușilor va fi judecat cu aspirarea cuvenită de istoria

noastră dar, bineînțeles, el va fi judecat și de istoria universală care ar putea să nu se sinchisească de suferințele noastre timp de o jumătate de veac, preamăriindu-i doar contribuția la înfrângerea hitlerismului.

Spunând toate acestea, am vrut să arăt că există numeroase cazuri când vîrsta, chiar foarte înaintată, nu constituie un prag de netrecut, un handicap.

Un filosof spunea că un om poate fi considerat bătrân, numai atunci când a devenit blasat, când nu-l interesează și nu-l mai impresionează nimic, când nu mai simte nici fiorul dragostei și, cred eu, că lucrul acesta nu este lipsit de importanță. Îl putem aminti pe Goethe; la 60 de ani se înărgostește de Mina, care avea doar 18 ani iar la 80 de ani trecuți, a cerut-o în căsătorie pe Ulrike, de 20 de ani. Si ea a fost foarte fericită să se căsătorească - cred eu - nu pentru fizicul lui Goethe; în tinerețe a fost un bărbat frumos, dar la 80 de ani nu mai putea atrage o Tânără fermecătoare. Ulrike era copleșită de genul și înțelepciunea lui Goethe. Numai intervenția prințului Karl August a împiedicat căsătoria celor doi, dar ei au conviețuit până la încreșterea din viață a poetului. Frumoasa Cleopatra, la 20 de ani, nu se înărgostește oare de Cezar, trecut de 52 de ani și îl dăruiește un copil, Cesarion, pe care Augustus, de teamă să nu-i conteze tronul, l-a dat morții.

Au fost filosofi și sunt destui alți oameni care critică pe bătrâni, găsindu-i învicioși, răi, certăreți, supărăcioși, răzbunători. Nu, bătrânețea nu transformă generozitatea, cumsecădenia și nobiltea sufletească a tinereții în înnegrări și pustiu sufletesc la anii târzii ai vieții.

Cine este rău, invidios, certăreț și răzbunător la bătrânețe a purtat cu sine aceste tare din tinerețe.

În ce mă privește, îmi recunosc calitatea de a nu fi cunoscut gustul amar al invidiei niciodată, de a nu fi simțit nici ura, nici sălbăticia dorinței de răzbunare. Întotdeauna mi-am dorit să fiu înconjurat de oameni căt mai cultivați, căt mai rafinați, căt mai sensibili, de

Când depășești vîrsta de 70 de ani, e greu să alungi melancolia la aniversările ulterioare... Când eram copil, cei care aveau în jur de 40 de ani mi se păreau bătrâni. Ajuns la această vîrstă, mi se părea de necrezut căt sunt de Tânăr! Dar întotdeauna gândeam că după 65 de ani, fiecare an în plus este un dar al naturii. Si fără să-mi dau seama, am ajuns octogenar. De pe această culme încerc să scrutez sensurile vîrstei a treia.

matur și cel Tânăr este totdeauna gîngășă. Omul poate, la o vîrstă fragedă, să conducă o armată, dar ca să fie om politic, cred eu, trebuie să aibă cel puțin 40 de ani. Până la această vîrstă el câștigă experiență, dobândește echilibru, răbdare și înțelepciune, fără de care nu poate fi om politic util țării sale. În Senatul român nu se putea ajunge înainte de 40 de ani și numai după această vîrstă se poate aspira la înaltele magistraturi: pretura și consulatul. Dar chiar în obștile noastre, conducătorul, judele, avea alături sfatul bătrânilor înțelepți care rezolvau toate treburile obștei.

Ca om politic, sau al vieții publice, cu cât ești mai în vîrstă sau mai sus în ierarhia socială, cu atât ești mai ținut sub observație de mai puțină sau de mai multă lume și poți fi critica foarte adezori, înjurat, cu patimă, cu rea credință. Cei slabii sunt înfrânti; cei curajoși trec obstacolele pe care oamenii de nimic le aștern în cale. După ani de zile, când lucrurile se potolesc și patimile se uită, istoria recunoaște fiecăruia ceea ce a meritat cu adevărat, potrivit valorii pe care a avut-o. Istoria a dat suficiente dovezi în această privință: unii oameni ignoranți, marginalizați, contestați ani îndelungăți, batjocorați, în cele din urmă, au fost scoși la lumină, punându-se în relief tot ceea ce au făcut bun. Nimic din ceea ce se realizează în folosul societății, al omului, nu pierde.

Poate fi întunecat de rău-voitor, poate fi ascuns sub obroc, dar

până la urmă, tot ceea ce este bun, ca și ceea ce este rău, se cerne prin trecerea timpului și fiecare dobândește, mai devreme sau mai târziu, ceea ce merită cu adevărat. Oamenii în vîrstă, în măsura în care sunt utili societății, în măsura în care mai pot să facă ceva pentru societate, trebuie să fie ocrotiți. Este bine să se învețe din experiența lor. Dacă nu mai sunt utili pentru societate, să se retragă singuri la odihnă. Eu cred că un om cu adevărat înțeleapt știe când să se retragă, știe când nu mai poate da randament și atunci are datoria morală să se opreasca la timp.

Juvenal, vestitul poet satiric al romanilor, într-o zece satiră a sa, dacă nu mă înșeală memoria, critica bătrânețea, dar el era bârfitor din fire; de când a început să scrie, a scris numai satire și a bârfit pe toată lumea. Bineînțeles, el face un portret de-a dreptul sinistru omului în vîrstă; din păcate, nu știu câți ani a trăit și cum arăta la bătrânețe. Pe el, Voltaire l-a luat ca model, pentru că și Voltaire spunea că până la 50 de ani ai dreptul să iubești, până la 60 de ani să faci filosofie, până la 70 de ani să dai exemple prietenilor și tineretului, dar peste această vîrstă să te retragi la bucătărie. Si el era un bârfitor, desigur....

Părerea mea este că nu vîrsta reală este totul. Există oameni care nu mai sunt utili societății încă de la 50 de ani și alții care sunt utili și după 80 de ani. Să nu procedăm deci, așa cum zicea Voltaire, nici cum procedează eschimoșii care îi părăsesc pe bătrâni pe o bancă și-i lasă pradă fiarelor, sau cum au obiceiul unele triburi din Africa Centrală sau Delta Amazoanelor care își urcă părinții într-un copac și îl scutură zdravăn, până cad morți sau schilodii și îi abandonează acolo.

Eu mă simt bucuros și întinerit de distinții demnitari care m-au onorat cu prezența lor la această sărbătorire.

Le mulțumesc și le sunt recunoscător!

Bătrâni ca să-si alunge singurătatea, deapăna amintiri, stăruind asupra celor mai plăcute și luminoase. Când îmi voi depăna amintirile, ziua de 18 februarie 1994, petrecută în mijlocul dumneavoastră, va fi cea mai plăcută și luminoasă din amintirile mele.

La Teatrul "Lucia Sturdza Bulandra" o premieră de succes cu piesa marei W. Shakespeare: "Poveste de iarnă" în regia lui Dinu Darie. Cu acest spectacol, prestigiosul colectiv teatral va face un turneu în Japonia.

LIMBA ROMÂNĂ, CA ȘI ROMÂNIA: UNA ȘI INDIVIZIBILĂ

Savantul italian **CARLO TAGLIAVINI** despre aşa-zisa "limbă moldovenească". Extrase din volumul "Originile limbilor neolatine"

Intr-un anume fel, diversiunea de dată mai mult sau mai puțin recentă cu aşa-zisa "limbă moldovenească" și cu împărțirea poporului nostru în români și "moldoveni" poate că ar trebui să ne bucure. Pentru că ea vine la capătul unui șir lung de încercări neputincioase de a submina identitatea noastră națională și drepturile firești decurgând din aceasta. Între mai vechea contestare a latinității limbii române, lansarea tezei că noi am sosit în aceste ținuturi abia în urmă cu vreo șapte veacuri și împărțirea limbii române în mai multe variante, care să corespundă unor interese politice, există o legătură pe care, uneori, nici dușmanii noștri nu și mai dau osteneala să-o ascundă. Ba mai mult, tocmai asemenea interese politice sunt înfățișate ca derivând dintr-o concepție aşa-zicând europeană, concepție care se revendică de oriunde tocmai pentru că promotorii ei nu și pot identifica originea nicăieri. În anii 1990 și 1991 a tot circulat prin cutile de scrisori din București și din alte părți ale țării un fel de apel al aşa-zisului "Partid transnațional", cu sediul declarat undeva prin Austria sau la Budapesta, care incita fără nici o rușine la federalizarea României, adică la împărțirea ei în cele trei mari provincii istorice. În hărțile care însoțeau un asemenea act criminal de antiromanism, Moldova era înfățișată ca întinzându-se între Nistru și Carpații Răsăriteni, sub semnul ideii că, chipurile, numai astfel, prin federalizarea României, cele două maluri ale Prutului ar putea redeveni un trunchi comun, organic, după însăși firea lor. Era aceeași perioadă când decupajul din steagul românesc, operat în decembrie 1989, i se asocia, ca un covrig, teritoriul județelor Harghita și Covas-

na, socotit ca exclus din componența României prin "însuși actul energetic al revoluției române de la sfârșitul anului 1989". Mai mari provocări nici că ar fi posibile!

Așadar, alte măști, aceeași piesă. Ceea ce nu înseamnă că asemenea încercări ne pot bucura, nici cel puțin nu ne pot lăsa indiferenți, când știm bine cine stă în spatele lor și care le este finalitatea. Si primul act de rezistență în fața acestei concertate agresiuni este resurrecția conștiinței noastre naționale. Din păcate, însă, slăbiciunea noastră morală se vede și din faptul că tocmai acum, când se vorbește despre un pact între partide și grupări politice, un pact întemeiat pe obiective de însemnatate cu adevărat națională, pe care toată lumea le revendică, tocmai acum apare o acută nevoie de solidaritate națională care, însă, trece aproape neobservată. Interese meschine de grup și de persoane fac ca reacția la diversiunea împărțirii noastre în români și "moldoveni", la acreditarea unei "limbi moldovenești" diferite de limba română să fie minimă iar uneori chiar insesabilă, inclusiv în zona intelectualității căreia de circa două veacuri î se datoresc multe dintre eforturile renașterii românești. Până ce asemenea reacții se vor face simțite energetic și substanțial, să recurgem la argumentele unei somități lingvistice, Carlo Tagliavini; în lucrarea lui fundamentală, *Originile limbilor neolatine*, a sesizat printre cei dintâi specialiști străini diversiunea cu "limba moldovenească". Deoarece exemplul lui Tagliavini să-i însuflețească pe toți apărătorii limbii române și să-i reunească, cel puțin pe ei, într-un front al apărării demnității noastre naționale, atât de agresată astăzi. (M.I.)

Fragment din capitolul Limbile și dialectele neolatine:

În articolul dedicat Republicii Moldovenești, în volumul al XXVIII-lea al Marii Encyclopedii Sovietice (Bolsaja Sovetskaia Enciklopedija, 1955) există o secțiune dedicată acestei moldavskij jazyk (limba moldovenească) în care se spune că moldoveneasca "este o limbă romană care face parte, împreună cu româna, din grupul limbilor române orientale" și se adaugă: "Limba moldovenească este extraordinar de apropiată de dialectul moldovenesc al limbii române care se vorbește în Moldova (Repubica Populară Română) dintre Prut și Carpați". În volumul de studii Voprosy moldavskogo jazykoznanija (Probleme de lingvistică moldovenească) publicat de Academia de Științe a Uniunii Sovietice (Moskva, 1953), R.A. Budagov, în articolul său *Moldavskij jazyk sredi romanskikh jazykov* (Limba moldovenească între limbile române), p. 121-154, după ce afirmă (p. 121) că "limba moldovenească aparține fără rezerve limbilor române: structura

gramaticală și fondul lexical fundamental al limbii moldovenești sunt române", adaugă (p. 126): "Dar dacă limba română și limba moldovenească prezintă multe concordanțe, formând un grup de limbile române (așa cum franceza și provensala formează gallo-romanica, spaniola, catalan, portugheza și galiciană formează ibero-romanica), aceasta nu înseamnă că fiecare din aceste limbi nu are particularitățile sale individuale". Însă atunci când vrea să citeze aceste particularități, se mărginește să dea câteva cuvinte a căror arie este întreaga Moldova istorică iar câteva sunt cunoscute și în alte regiuni românești (ca ciolan etc.). Este interesant de observat că același R.A. Budagov în volumul său *Literaturnye jazyki i jazykovye stilii* (Limbile literare și stilurile limbilor), Moskva, 1967, bazat în întregime pe materiale neolatine, deși vorbește în mai multe rânduri de limba literară română, nu face nici o aluzie la "moldovenească". Nici V.F. Sismarev, în studiul său *Romanskie jazyki jugo-vostocnoj Evropy i na-*

cional'nyj jazyk Moldavskoj SSR

(Limbile române din Europa de sud-est și limba națională a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești), în VJa, 1952, nr. 1, p. 80-106 (care a fost considerat atât de important încât a fost tradus în moldovenească de O. Cerbjanu, *Limbile române din Sud-Estul Europei și limba națională a R.S.S.*

Moldovenest; Kisinnău, 1960) nu aduce altă probă în privința independenței limbii moldovenești față de română, decât intrarea unui număr mai redus, în secolul al XIX-lea, de neologisme culte din limbile occidentale. În ceea ce privește literatura "moldovenească", se includ atât scriitorii din Moldova de la sud de Prut, cât și cei de la nordul Prutului, în așa fel încât scriitorii foarte cunoscuți cum sunt Creangă, Eminescu etc., ar fi, ca să zicem așa, ambivalenti și ar face parte atât din literatura română cât și din aceea "moldovenească". Acest lucru rezultă și din antologia *Proza moldovenjaska* (Kisinnău, 1954) sub îngrijirea lui P. Krucenjuk, P. Portnoj și A. Kozmesku, cât și din studiul asupra lexicului și stilisticii moldovenești al lui N. Korlățjanu, *Studiu asupra sistemei leksicale moldovenest* din anii 1870-1890, Kisinnău, 1964, care, după cum rezultă din subtitlu (*Kontribucija lui Ion Krjangă și a altor scriitori la valorifikacija stilistikă a vokabularul kontemporan*) se bazează mai ales pe limba lui Ion Creangă. De altfel, analizând cea mai recentă sinteză grammaticală a aşa-zisei "limbi moldovenești" de aceeași N. Korlățjanu pe care l-am citat mai sus (*Moldavskij jazyk, în Jazyki norodov SSSR. I. Indo-europejskie jazyki*, Moskva, 1966, p. 258-561), cea mai amplă gramatică descriptivă a acestei limbi (Kurs de limbă moldovenjaskă literară contemporană, I. Yntroducere, fonetika, leksikoložija, morfologija, II. Sintaksa, Kisinnău, 1956-1959) și până și interesantul și din multe aspecte valorosul

Kurs de gramatikă istorikă a limbii moldovenest', Kisinnău, 1964 (aceste ultime două lucrări sunt redactate de "colective" de cercetaitori), citind de asemenea producția literară din R.S.S. Moldovenească și urmărind revista filologică "Limba și literatura moldovenjaskă" (Kisinnău, 1958 și u.), m-am convins din ce în ce mai mult de ceea ce am afirmat la Congresul de romanistică de la Florența din 1956: pretinsa "limbă moldovenească" nu este de fapt decât română literară, scrisă cu un alfabet rusesc ușor modificat (adică în chirilice moderne, diferențe de chirilicele vechi din paleoslavă, folosite timp de mai multe secole de toți români), cu unele concesii în favoarea unor forme dialectale moldovenești, cunoscute de altfel și în interiorul granițelor României, care se reduc în

fond la: 1) z în loc g (marzină în loc de margine, lezile în loc de legile; kurze în loc de curge etc.), dar această variantă fonetică poate fi datorată și faptului că alfabetul rusesc, spre deosebire de cel din paleoslavă, nu are nici o literă pentru a reprezenta pe g. De fapt, Korlățjanu, în schița pe care am citat-o mai sus asupra limbii moldovenești, la p. 532 spune că afițata dz este redată în ortografia modernă cu litera z; 2) a, ja în loc de diphongul ea (sară în loc de seară; drăptă în loc de dreaptă); é în loc de ea final (de ex. gré în loc de grea; pré în loc de prea); 3) - iet în loc de - iat (apropiat în loc de apropiat, s'a înkeiet în loc de s'a încheiat); 4) y (= ī) în loc de i după z și ī (zyle în loc de zile; să ţye în loc de să ţie etc.) și forme populare de viitor cu i în loc de vei, a în loc de va, ca și unele cuvinte de origine rusă și ucraineană.

Rezultă deci că această nouă limbă literară moldovenească nu a acceptat în întregime dialectul vorbit de poporul din regiune, dialect care prezintă și alte fenomene fonetice, cunoscute de altfel și în alte părți ale României, ca de exemplu palatalizarea labialelor și a dentalelor (cf. G. Weigand, *Die Dialekte der Bukowina und Besarabiens*, Leipzig, 1904 și v. aici ceva mai departe, la nota 34), ci folosește o formă mai mult sau mai puțin hibridă de limbă literară română cu un colorit dialectal moldovenesc. Considerând că fiecare națiune suverană și independentă are dreptul de a-și alege idiomul național pe care îl consideră potrivit, credem că s-ar fi putut foarte bine să se aleagă drept idiom național și ca limbă literară graiul de tip "moldovenesc" de pe teritoriul R.S.S. Moldovenești sau din capitala Chișinău. În felul acesta s-ar fi procedat ca în Marele Ducat de Luxemburg, mult mai mic ca teritoriu, care, alături de franceză și germană, a introdus ca limbă oficială și Letzeburghisch, adică o varietate a francenei din Moselle (Moselfränkisch). Dar nimănui nu-i trece prin cap, în Luxemburg sau în alte părți, să spună că este vorba de o nouă limbă germanică diferită în grupul dialectelor germane.

(CARLO TAGLIAVINI, *Originile limbilor neolatine*, versiune românească îngrijită și coordonată de Alexandru Niculescu. Traducere - Anca Giurescu, Mihaela Cârstea-Romașcanu, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 287-289).

ÎN CĂUTAREA CELOR MAI CONVENABILE "IMAGINI"

(Continuare din pag.1)

Într-un articol publicat de "N.A.T.O. Review" se arată că "asemenea seminarului ajută la aprecierea sprijinului - politic și financiar - pe care NATO îl obține de la public și la determinarea tendințelor viitoare". Într-adevăr, articolul citat - o sinteză edificatoare a seminarului - își propune să evaluateze, prin prismă acestuia, sprijinul opiniei publice pentru imaginea Alianței ca factor al unei abordări colective eficiente a menținerii securității și stabilității în Europa. Este tema care preocupa tot mai multe cercuri oficiale iar apelul la sondajele de opinie vine să acrediteze ideea că aceasta, opinia publică, s-a transformat într-un factor de seamă al lumii contemporane.

Faptul în sine arată că nimeni nu mai poate face abstracție de reacțiile opiniei publice, inclusiv, sau poate mai ales, factorii de putere politică.

Așa cum scrie autoarea comentariului privind seminarul de la Bruxelles "dacă există o problemă predominantă în actuala dezbatere a situației internaționale, aceasta privește rolul S.U.A. în operațiile prezente și viitoare de menținere a păcii". În concepția unuia dintre participanții la dezbatere, dr. Stephen Shaffer, de la Biroul de Cercetare al Agenției de Informații a S.U.A. (USIA), războiul din fosta Iugoslavie și crizele din Somalia și Haiti - precum și rolul jucat de America - au apărut în S.U.A. ca un aspect critic în atitudinea poporului american și a Congresului. Realitatea explicabilă sau necesară a fi explicată din moment ce problema perenă - a echilibrului dintre un angajament de a participa activ la comunitatea internațională și o întoarcere la izolaționism - a reapărut în discuțiile publice din S.U.A. asupra politicilor externe și de apărare.

Așa cum s-a constatat și în timpul campaniei electorale prezidențiale din S.U.A., dezbaterea pe o asemenea temă, aparent umbrită de evenimentele din Europa, Asia și zona Caraibelor, a readus în actualitate o serie de probleme strâns legate între ele cum ar fi obiectivele politicii externe americane, importanța și prioritățile intereselor naționale și internaționale. De aceea, probabil, la seminarul menționat a fost evidențiată ideea, susținută de rezultatele unui sondaj de opinie, potrivit căror majoritatea publicului american respinge izolaționismul ca o politică externă viabilă. Expertul american sublinia că 60 până la 70 la sută dintre americanii sunt în favoarea unei abordări în comun a împărțirii responsabilităților cu alte țări, dar numai o treime dintre ei sunt de părere că America trebuie să fie "în fruntea problemelor internaționale".

Există, desigur, păreri diferite asupra acestor probleme între elită și publicul larg, susținute reprezentanților american. În opinia sa, potrivit relatării din "NATO Review", elita sau clasa politică sprijină mai mult angajarea americană în problemele internaționale, fiind în favoarea "variantelor" ca S.U.A. să aibă un rol conducător. În același timp, în privința aprecierii importantei pe care guvernul american ar trebui să o acorde unei zone sau altelui a lumii, sondajele despart clasa politică de publicul larg, de vreme ce prima acordă prioritate Coastei Pacificului iar publicul își îndreaptă preferința către Europa.

Una din concluziile expertului american este că publicul din S.U.A. insistă "să aibă mai multe de spus" în formularea politicii externe, condiție în care se impun "mult mai multe eforturi" pentru a ține publicul la curenț.

Cât privește opinia publică din Germania, seminarul de la Bruxelles a pus în evidență date semnificative, prezentate și comentate de prof.

Günther Gillessen de la Universitatea din Mainz. După părerea sa, "NATO n-ar putea exister fără SUA" și, în același timp, "n-ar putea fi vorba de prezența militară a S.U.A. în Europa dacă americanii n-ar fi bine veniți în Germania".

În concepția specialistului german, pentru aprecierea corectă a atitudinii publice față de prezența continuă a forțelor S.U.A. în Germania - temă de larg interes - este important ca sondajele de opinie să fie concepute și desfășurate cu atenție, adică mai aproape de obiectivitate încât rezultatele să fie cât mai exacte și să se evite erorile. A fost invocată, în acest sens, metodologia inadecvată a unui sondaj de opinie, care a început prin a menționa că "forțele rusești se retragă în totalitate din Germania" iar publicului i se cerea părerea despre o "totală retragere a trupelor S.U.A.". Metoda alăturării de elemente neomogene sau numai aparent omogene, altfel spus, inabilitatea unor paralelisme pot distorsiona rezultatele. Astfel, în cazul de mai sus, 57 la sută dintre cei chestionați erau în favoarea retragerii trupelor americane, în timp ce 36 la sută se pronunțau pentru "menținerea unui număr limitat de trupe americane". Însă un alt sondaj de opinie efectuat de USIA cu câteva luni înainte, care se referea la "evenimentele recente din Europa Răsăriteană", furnizase "imagină" că numai 34 la sută dintre germani erau de părere că se impunea "retragerea totală" a forțelor S.U.A.

Atitudinea opiniei publice variază pe măsură ce anumite evenimente afectează climatul politic. Astfel, în cazul Germaniei, așa cum s-a văzut și din comentariul anterior, este de menționat o creștere importantă a sprijinului acordat de public ideii de retragere a forțelor S.U.A. atunci când se restabilisează relațiile diplomatice cu fosta Uniune Sovietică și se credea că unificarea Germaniei

ar putea deveni posibilă, după cum ulterior s-a constatat un declin accentuat al sprijinului față de NATO, atunci când guvernul sovietic se declarase de acord cu unificarea Germaniei cu condiția ca aceasta să părăsească Alianța Nord-Atlantică". În alte cazuri, sprijinul opiniei publice față de NATO a crescut treptat când Moscova era de acord ca noua Germanie să-și poată ocupa locul în Alianță și s-a afirmat brusc în timpul loviturii de stat nereușite de la Moscova din 1991, se arată în relatarea din publicația NATO.

Existența diferențelor de atitudine față de NATO a germanilor din Vestul țării și a celor din Est este sesizată ca fiind o "stare normală", firească.

Ocupându-se de evaluarea nuanțată a opiniei publice germane, prof. Günther Gillessen se delimită ză de acele idei de largă circulație, potrivit căror Germania ar deveni "mai agresivă", politica ei externă "mai naționalistă", iar alegătorii "mai puțin interesați" ca guvernul să mențină legăturile cu Apusul. În optica profesorului german, asemenea păreri ale publicului ar decurge din tehnici inadecvate de organizare a sondajelor de opinie. În concepția analistului, Germania este înclinată să rămână în oarecare expectativă într-o perioadă când se află în situația de a lăsa hotărâri privitor la viitorul rol al forțelor sale armate și la răspunderile ce-i revin în domeniul păcii și securității internaționale. Cu toate acestea, G. Gillessen consideră că sprijinul acordat de Germania organizației N.A.T.O. rămâne puternic, iar conducătorii germani actuali au "greaua obligație" de a explica noul rol al NATO în proiectarea securității dincolo de frontierele NATO și ale Germaniei.

Dezbaterile seminarului de la Bruxelles atrag atenția, între altele, asupra faptului că sondajele de opinie, deși au relativitatea lor, reprezintă un mijloc eficient pentru a "descifra" sau "vedea" "mai limpede imaginile care se desprind din mentalitatea unor categorii largi de oameni asupra unor subiecte ce implică propriul lor viitor ca și destinul civilizației umane. Așa stau lucrurile și în cazul altor țări, după cum se va vedea în comentariile următoare.

1) Erika V.C. Bruce, *The image of the Alliance: public opinion gauges support*, nr. 6/decembrie 1993, p. 6-11.

VALORI ENCICLOPEDICE

MITUL SOARELUI în vechile culturi (2)

Construcția "Orașului de vis - Ahetaton" a durat trei ani după un proiect urbanistic uimitor de modern, o realizare tehnologică și de măiestrie artistică aproape fără egal în lumea antică. Reconstituirea lui, după descoperirea arhivelor extraordinare de la Amarna și Boghaz-Köi, îl arată magnific, poate fără fastul exorbitant al Palatului Malcata din Teba al lui Amenofis III, dar dovedind în schimb un gust desăvârșit al proporțiilor și al decorărilor.

Ca să înțelegem mai bine rezonările culturale ale reformei religioase înfăptuită de Ahnaton, ar trebui să analizăm splendorile artistice ale acestui oraș, precum și celealte valori plastice pe care le-a părtijit. Ne vom limita la câteva considerații.

Marele Tempiu al lui Aton și Palatul din Nord erau atât de mărețe, de măiestrii lăcațe, încât s-a spus că dacă orașul ar fi dăruit ceva mai mult (a fost distrus cu o cumpătă furie iconoclastă de preotul regal din Teba după moartea faraonului), ar fi fost una din minunile lumii, cu care Palatul din Knossos și grădinile suspendate ale Semiramidei nu se puteau compara. Era o adevărată "capodoperă a arhitecturii ce îmbină arta și natura cu pricinile extraordinare..." (Ph. Vandenberg).

Richard Lepsius a fost cel dintâi care a descoperit-o pe splendida, pe extraordinar de frumoasa regină - Nefertiti, prin intermediul epitetelor

admirative de pe pereții stâncilor, de pe blocurile de piatră și în hipogeele neterminate.

"Frumoasa, minunata cu coroana de pene; marea principesă moștenitoare din palat; izvor de bucurie..., stăpână gingășiei, era mult preferată, femeia a cărei ființă îl bucură pe stăpânul ambelor țări, marea și iubita soție regală... iubita norocului; frumoasă este, frumusea soarelui; frumoasa care, iată, vine, trăiește în veci..."

Importantă este noua orientare poetică ce a modificat stilul tradițional: în contrast cu canoanele severe, rigide tradiționale, noile convenții artistice au împus un alt mod de redare a făpturii umane: niciodată încă nu fusese atât de bine redată mișcarea, niciodată un relief în piatră de calcar nu avusese atâtă gingășie și naturalețe. Spiritul religios este integrat într-un orizont de imagini și reprezentări mai apropiate de natură și de om. Spre deosebire de sanctuarele lui Amon, aceleia ale lui Aton nu erau acoperite, soarele putea fi adorat în toată splendoarea sa. Nu a fost singura inovație a lui Ahnaton. În artele figurative, el a încurajat stilul numit apoi <<naturalismul de la Amarna>>; pentru prima oară limbajul popular a fost introdus în inscripțiile regale și în decretele oficiale. În plus, Faraonul a renunțat la conventionalismul rigid împus de etichetă și a lăsat să domnească spontaneitatea în relațiile cu membrii familiei sale și cu intimii săi. (Mircea Eliade).

Așa se explică gesturile publice de

PLACĂ COMEMORATIVĂ MIRCEA ELIADE

Montată pe zidul casei în care a locuit ilustrul om de cultură până la plecarea sa din țară (Bulevardul Dacia, nr. 141).

tandrețe - sărutări, îmbrățișări, poziții degajate, firești, fără morgă și rigiditate, duioase scene de familie. Și aceasta "pentru că acest farao bolnavic și aproape diform, care urma să moară foarte Tânăr, descoperise semnificația religioasă a <<bucuriei de a trăi>>, beatitudinea de a primi creația inepuizabilă a lui Aton, în primul rând lumina divină". (Mircea Eliade).

Ahnaton a proclamat ca adevăr religios, ca adevăr uman însăși lumina cerească - soarele, omul putând avea astfel contact nemijlocit cu divinitatea, numai că societatea egipțeană nu era coaptă pentru o asemenea experiență.

În cultura indiană, mitul soarelui este prezent în mai multe ipostaze. Mai întâi indistinct în Deva care este un cuvânt generic pentru Dumnezeu, dar aici, prin natura sa imprecisă, semnifică multe lucruri diferite: Dumnezeu deoarece dă întreaga lume, dar și omul învățat care împarte cunoșterea semenilor săi; Soarele, luna, cerul sunt Deva pentru că dau lumină întregii creații.

Indienii vedici știau ce înseamnă să iubești natura și să fii pierdut în miracolele apusului și răsăritului de soare, acele misterioase procese care realizează o întâlnire a sufletului și a naturii. Unele aspecte glorioase ale naturii au devenit ferestre ale cerului prin care divinul privea în jos. Luna și stelele, marea și cerul, aurora și crepuscul erau privite ca divine. Cultul naturii ca atare este cea mai veche formă a religiei vedice. Pământul și cerul sunt Părintii universalii care dau viață tuturor creațurilor, precum și mijloacele de subzistență. Deva înseamnă originar lumină, iar mai târziu termenul se aplică tuturor sursei de lumină. În Rg. Veda, Soarele, zorii de zi, focul, vântul și ploaia sunt urmași ai cuplului Pământul și Cerul și sunt, totodată, părintii oamenilor și zeilor.

Încă de la început, în culturile indo-europene, ideea de zeu este solidară cu sacrăitatea celestă de lumină și transcendență, cu ideea de cosmogonie și paternitate (Cerul este prin excelență Tatăl).

Soarele este ochiul lui Varuna, așa cum cerul este îmbrăcămintea sa. În timpurile vechi, Soarele sau Lumina sunt considerate epifanii ale Ființei, ale Spiritului, ale nemuririi și procreației. După Rg. Veda soarele este Viața sau Atman, sinele oricărui lucru.

Mitologia vedică este prin excepție o mitologie solară, lumină și duhuri noptii, ale întunericului nu se bucură de prejudecă, până și Naka (noaptea) este o zeitate nu a întunericului noptii, ci a puterii de a lumina cerul nocturn, al luminilor noptii care-l înnăștează pe oameni și-i invită la odihnă.

Emil Cioran scria totuși în *Aveux et Anathèmes* (1987): "Pentru buddhist (la drept vorbind pentru Orient în general) neantul nu comportă semnificația cam sinistră pe care i-o atribuim noi. El se confundă cu experiență limitată a lumini, sau dacă vrem, cu o stare de eternă absentă luminoasă, de vid strălucitor: este ființă care și-a învins însușirile, sau mai degrabă o nonființă suprem pozitivă care împarte o fericire fără materie, fără substrat, fără vreun sprijin într-o lume oarecare". Se confirmă în fond ideea că lumina ca prezență intens pozitivă sau ca absență, ca experiență negativă este o dimensiune absolut necesară și universală a existenței.

În sfârșit, să mai amintim că în epoca homerică, bâtrâni zei ai naturii sau cei legați de viață de toate zilele a oamenilor supraviețuiau dar deja nu mai aveau pondere de mai înainte. Într-acestia, Helios era atât de neputincios, încât atunci când, înfometat, tovarășii lui Ulise îl insultă cumplit, măcelărindu-i o parte din cireadă, el nu se poate răzbuna singur, ci se duce să se plângă lui Zeus. Nici Selene, zeița Lunii, nu mai are importanță pe care o avusese. Totuși, în unele părți ale Greciei antice a avut o oarecare răspândire (mai ales în insula Rhodos) cultul acestui zeu. Se povestește că avea o iubită Rhada, care s-a împrietenit cu o fiică a Telechinilor, vechi locuitori ai insulei, înzestrată cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și au fugit în mare parte din insulă. Unii, între care și Rhada, au rămas. El s-a refugiat în munți, în timp ce cămpia a fost inundată de ape. Zeul Helios, de dragul ei, a secat apele, salvându-i pe locuitorii ai insulei, înzestrăți cu puteri magice. El au prevăzut un cataclism și

C.S.C.E. și noua arhitectură a Europei

În istoria politică europeană a anilor '70, Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (C.S.C.E.) a constituit, fără îndoială, un eveniment major, menit să favorizeze procesul de destindere dintre Est și Vest. Actul final de la Helsinki a dat expresie, după cum se știe, intereselor fundamentale ale statelor participante la Conferință: consacrarea, dorită cu ardoare de sovietici, a statut quo -ului postbelic, prin declararea frontierelor existente ca fiind inviolabile; promovarea pe multiple planuri a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, urmărită cu perseverență de occidentali; în sfârșit, aşa cum doreau mai ales țările mici și mijlocii, elaborarea unor norme de conduită care să statueze egalitatea în drepturi a statelor și capacitatea lor de a-și apăra și promova ca atare interesul național.

Alături de alte țări mici și mijlocii, România a jucat în acea vreme un rol considerabil în afirmarea spiritului nou, democratic, ce avea să definească procedurile și lucrările Conferinței, ca și în asigurarea continuării procesului multilateral care începuse. Un follow-up mai întâi timid și precar, apoi tot mai bine structurat, a permis cu timpul ca C.S.C.E. să se apropie tot mai mult de configurația unei adevărate organizații regionale, în accepția prevederilor stipulate de Carta O.N.U. Dar cu toate acestea perfectionări instituționale, C.S.C.E. nu deține în prezent locul central în constituirea unui sistem de securitate colectivă în Europa, aşa cum găndeau cei care se implicaseră la vremea respectivă în negocierea Actului ei final. O astfel de ipoteză, deși cu puține șanse de realizare imediată, postula desființarea concomitentă a celor două alianțe militare opuse - N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia - și înlocuirea lor cu un sistem de securitate și cooperare având C.S.C.E. în centrul său. Scenariul își avea logica sa în condițiile coexistenței, în continuare, a țărilor socialiste cu cele capitaliste în cadrul unui proces în care destinderea trebuia să devină irreversible.

Numai că lucrurile nu s-au petrecut așa. Mutățiile produse pe eșierul european, în urma prăbușirii regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est și a destrămării statelor multinaționale, au dus la desființarea Tratatului de la Varșovia și a C.A.E.R., în timp ce organismele vest-europene și euro-atlantice (N.A.T.O., Uniunea Europeană, Uniunea Europeană Occidentală, Consiliul European) și-au sporit atribuțiile și au înțelese să joace un rol preponderent în viața continentalui. Așadar, pe măsură ce și-a perfectionat structurile, C.S.C.E. a suferit, în mod paradoxal, un proces de marginalizare, fiind mai totdeauna obligată să-și înșuesească pozițiile promovate de țările occidentale, ca și un proces de banalizare, în măsura în care s-au produs derogări esențiale de la normele și principiile sale (precum renunțarea, în unele cazuri, la regula consensului).

Poate de altă parte, numeroasele greutăți cu care se confruntă țările centrale și est-europene în procesul de trecere la economia de piață și de instaurare a statului de drept, ca și recesiunea economică generală, care a afectat și țările occidentale, nu au încetat să adâncească decalajul dintre cele două părți ale continentului: pe de o parte, o Europa încă prosperă și puternică, dar incapabilă să-i ajute cum se cuvine pe noii săi prieteni; pe de alta, o Europă

traumatizată de criza economică, socială și morală și supusă destabilizării și conflictelor. În aceste împrejurări, vidul de securitate resimțit de țările din Europa Centrală și de Est le-a determinat, pe bună dreptate, să caute, uneori cu înfrigurare, protecția și siguranța necesare prin integrarea în structurile vest-europene și euro-atlantice. Acordurile de asociere la Uniunea Europeană sau adeziunea lor la Parteneriatul pentru Pace, lansat recent de N.A.T.O., sunt edificatoare în această privință. Reacționând favorabil la demersurile foștilor săi adversari, deveniți acum parteneri de mâna a doua, Occidentul nu înțelege însă să-și deschidă larg porțile pentru a-i primi ca membri cu drepturi depline în principalele sale organizații. Condiții obiective dar și factori de ordin subiectiv fac ca acest proces să mai ceară încă destul de mult timp. Totodată, Occidentul este îngrijorat de existența acestei Europe în restrînte, pe care nici nu poate să integreze rapid în propriile structuri, nici nu poate să-l lase de izbeliște. Într-o astfel de conjuncțură, asăstă, mai ales în ultimii ani, la apariția unui fenomen compensatoriu, și anume proliferarea, mărturilor de credință paneuropene, însoțite adesea de proiecte instituționale mai mult sau mai puțin elaborate și care sunt de natură să confirme, deci, interesul general pentru o nouă arhitectură europeană. Personalități ca Mihail Gorbaciov, François Mitterrand, Mark Eyskens, Vaclav Havel sau Margaret Thatcher au lansat, bunăoară, inițiative menite să promoveze, sub o formă sau alta, constituirea unei organizații europene confederale. Proiectele nu au lipsit nici la nivel neguvernamental, dintrucât care poate cel mai interesant este cel privind un sistem unic de securitate, preconizat în 1990 de profesor german Dieter Senghaas (Europa 2000. Ein Friedensplan). Pe de altă parte și concomitent cu proiectele instituționale paneuropene, au apărut și structuri subregionale (Trilaterala, Pentagonală, Hexagonală etc.), care nu au făcut decât să sporească diversitatea contradictorie a opțiunilor.

Față de abundența unor astfel de proiecte cu caracter instituțional, se impune, poate, o judecată de bun simț. Mi se pare că demersul cel mai

logic și mai firesc ar fi să consolidăm și să actualizăm ceea ce există ca structură paneuropeană - adică C.S.C.E. - și nu să înmulțim inițiativele paralele și concurențe. Un astfel de demers ar avea avantajul de a cuprinde toate statele din aria C.S.C.E., fără nici o discriminare, într-o organizație regională paneuropeană, care, dispunând de un program de activitate bine conceput și înzestrat mai cu seamă cu mijloacele de acțiune adecvate, ar permite fiecărui stat membru să participe în condiții de deplină egalitate la atingerea obiectivelor propuse: securitate și stabilitate, cooperare economică și tehnico-științifică, dialog al culturilor, promovare a drepturilor omului, liberă circulație a informației și.m.d. În acest cadru, un tratat paneuropean de nerecurgere la forță sau la amenințarea cu forță, elaborat și convenit de către C.S.C.E., ar putea să ofere garanții de securitate părților semnatare și

să constituie nucleul viitoarei securități colective în Europa. Adaptarea C.S.C.E. la noile exigențe ale anilor '90 nu mi se pare a fi un exercițiu foarte complicat și de lungă durată; în tot cazul, ar fi o operație mai ușoară de înfăptuit decât concretizarea unor noi structuri instituționale și mai capabilă să înălțe discriminările și frustrațiile prezentului. Dar pentru aceasta este nevoie, fără îndoială, ca marile puteri să vrea să renunțe la politica lor hegemonică și să stabilească cu țările mici și mijlocii un parteneriat autentic, ca singura modalitate benefică de conlucrare internațională. În tot cazul, anii ce ne mai despart de acest sfârșit de veac și de mileniu vor fi hotărâtori pentru configurația unui sistem valabil de securitate și cooperare în Europa și, implicit, pentru viitorul nostru, al tuturor.

■ Valentin LIPATTI

CAPITALISMUL ACTUAL ÎN REFLECȚIA ANALIȘTILOR SĂI

În studiu său *Dincolo de egoism și altruism*, André Ryerson ne încredează că ideea potrivit căreia, în societățile capitaliste, individul nu se poate comporta decât în mod egoist sau altruist, omite un teritoriu național vast ce cuprinde cea mai mare parte a comportamentului uman. Examînând acuzația, frecvent întâlnită, conform căreia capitalismul este un sistem social bazat pe egoism, el susține că este necesar să privim dincolo de polaritatea simplistă a egoismului, altruismului și să recurgem la un termen intermediar, capabil să definească în mod adecvat etica sistemului capitalist. În acest sens, A. Ryerson sugerează că învățătură, înțelesul de urmărire a intereselor personale legitime. El susține că sistemul economic capabil în cea mai mare măsură să promoveze un asemenea comportament autonom este sistemul inițiativelor libere într-un cadru de drepturi legifere acordate tuturor indivizilor, sau ceea ce Adam Smith numea "sistemul libertății naturale".

O poziție moderată a convingerii că păcatul egoismului decurge din însăși natura sistemului social capitalist, își găsește exprimarea în tăcerea - cauzată de jenă - care apare ori de câte ori un membru al clerului sau un profesor își ia înămă în dinți și se avântă într-o prelegere despre fundamentalul moral al economiei capitaliste.

În cazul manifestărilor sale mai vehemente, atacul împotriva capitalismului recurge la munitie logică de felul următor: "Bazat pe o filosofie a

avaritiei, spiritul capitalismului promovează ideea că datoria individualului este să-și sporească mereu capitalul". În capitalism, când A câștigă, B pierde. O categorie de oameni produce surpluși, iar o altă și-l însușește.

Multă vreme s-au purtat discuții intense în jurul problemei dacă America a moștenit filosofii, ideologii, dogme, mentalități de natură feudală, dacă, în ipoteza absenței acestora la americani, acest lucru se repercuzează pozitiv sau, dimpotrivă, negativ în istoria și cultură americană. Controversele nu au incetat nici în epoca noastră. Acordurile sau dezacordurile capătă haine expressive dintre cele mai diverse. Este de reținut că, în acest sens, o contribuție la dezbaterea problemei a adus-o și politologul și istoricul american Louis Hartz în carte sa *The Liberal Tradition in America*, publicată în 1985. Într-altele, el admite și motivează ideea că "Statele Unite sunt singura țară în care vestigile feudale lipsesc cu desăvârsire". Desigur, judecata sa poate fi discutabilă.

Nici o societate sau, mai exact, nici o etapă de dezvoltare a aceleiași societăți, nu poate să nu preia, în maniere și proporții deosebite desigur, anumite valori perene, tradiții benefice, obiceiuri ce și-au probat aportul pozitiv la derularea vieții sociale, a societății civile în toate circumstanțele istorico-morale. În același timp, așa cum istoria o probează, ipoteza absenței a unor astfel de "imprumuturi" nu poate fi automat de bun augur. În amintita lucrare se apreciază însă realist că

"respectiva absență" se dovedește a fi un dar otrăvit sau o binecuvântare ce ascunde un blestem". Mai mult, și mai exact, Hartz apreciază că fiind o societate în care toți cetățenii "se nasc egali", o societate care a luat naștere ea însăși fără o luptă susținută împotriva unui trecut feudal, America este lipsită de ceea ce în Europa există din abundență, adică diversitatea socială și ideologică, deoarece o asemenea diversitate este un element constitutiv de primă importanță al libertății autentice. Direct sau indirect, Hartz lasă să se înțeleagă că o astfel de situație, oarecum unică, conduce, între altele, în cazul Americii, la o slăbiciune a mișcării socialistice și la o anume sterilitate a înseși gândirii libere.

În numeroase lucrări, nu mai puțin în cea a lui Louis Hartz, se relevă multiple și variate conexiuni între sistemul socio-economic și mediul moral, între sistemul economiei de piață și diversele ipostaze ale devenirii morale.

Se vorbește chiar de o teză a autodistrugării care susține că "piața liberă, în virtutea accentului enorm pe care îl pune pe interesul personal, erodează toate valorile tradiționale, inclusiv cele pe baza cărora funcționează însuși sistemul economic capitalist".

În general, mai ales în America ultimilor ani, se manifestă îngrijorarea că lupta pentru acumularea de avuție subminează procesul de generare a ei și că, în epoca modernă, savanții cu cele mai diferite convineri și specializări, precum Herbert Marcuse și Daniel Bell, au preluat de asemenea această idee, fără a fi, pare-se, conștienți de faptul că reformularu o poveste moralizatoare mult mai veche: cum, în antichitatea romană, virtuțile republicane ale cumpătariei, mandriei civice și vitejiei s-au soldat cu mari victorii și cuceriri, care au generat bogăție și lux, dar care, la rândul lor, au subminat acele virtuți inițiale și au distrus republika și apoi imperiul.

Desigur, la teza autodistrugării există și paradigmă contrare sau alternative mai mult sau mai puțin nuanțate. La Joseph Schumpeter, de pildă, în *Capitalism, Socialism and Democracy*, carte a cărei a doua parte este intitulată *Can Capitalism Survive?* ("Poate capitalismul să supraviețuască?"), răspunsul la această întrebare este destul de sceptic, nu atât datorită unor probleme economice rezolvabile înțâmpină sau generate de capitalism, ci mai cu seamă datorită ostilității crescătoare pe care capitalismul o întâmpină în rândurile multor straturi sociale, îndeosebi în cele ale intelectualității.

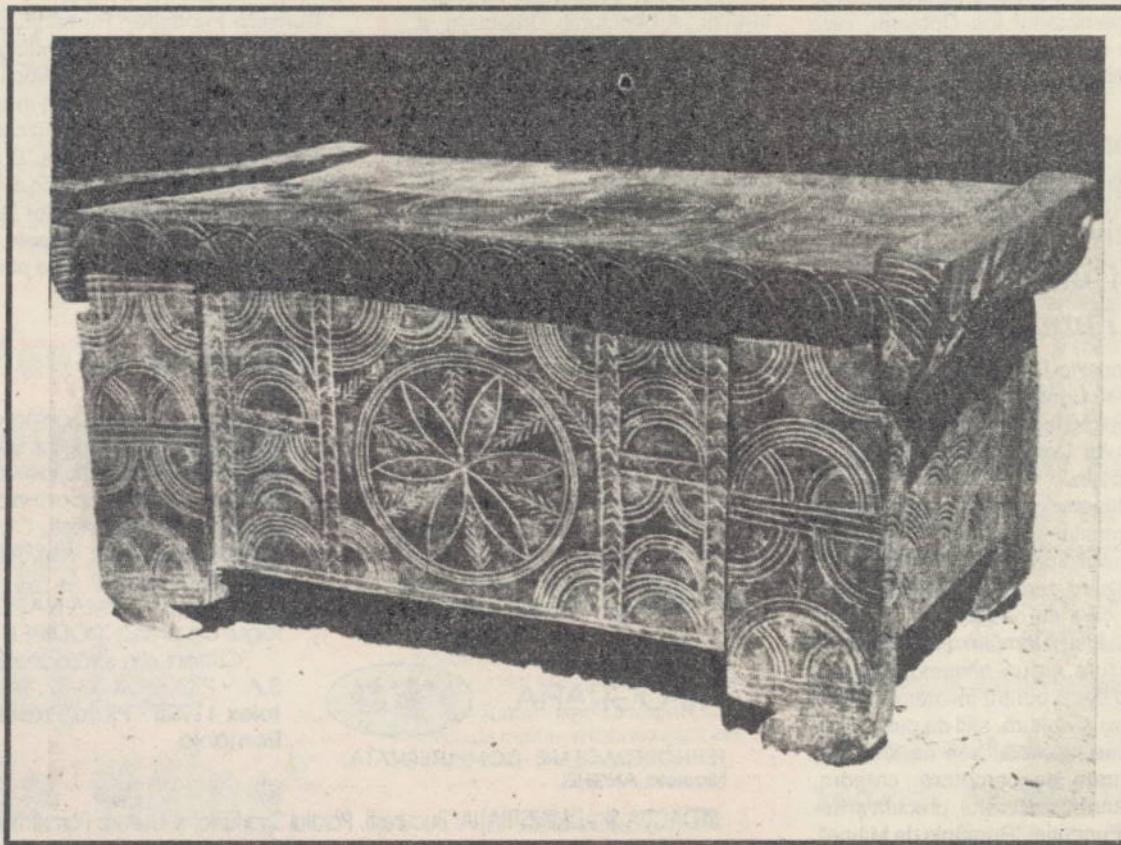
De remarcat faptul, sugestiv credem noi, că, de-a lungul acestei argumentații, Schumpeter relevă că, cert, capitalismul creează o mentalitate critică generală, care, odată ce a distrus autoritatea morală a atâtlor altor instituții, o atacă în cele din urmă pe cea a însuși sistemului capitalist, că burghezii descooperă cu surprindere că atitudinea rationalistă nu se oprește la prerogativele regilor și papilor, ci merge mai departe și atacă proprietatea particulară și întregul sistem de valori burgezoie.

Teza autodistrugării, mai veche ca formulare inițială, a fost promovată și dezvoltată în zilele noastre de către Fred Hirsch în lucrarea sa: *Social Limits to Growth* (1976), care se ocupă de "moștenirea morală degradantă" a capitalismului. Hirsch susține că piața subminează înseși valorile sale, care constituie propriul ei fundament esențial.

Moralitatea socială, care servește în opinia unor autori, precum cei citați, drept structură sustinătoare a individualismului economic, este o moștenire lăsată de trecutul precapitalist și preindustrial. Această moștenire s-a diminuat cu timpul datorită contactului coroziv cu "valorile capitaliste active", precum și, într-un sens mai general, datorită gradului mai înalt de anomie și mobilității ai societății industriale.

Pe măsură ce comportamentul individual a fost direcționat într-o tot mai mare măsură în scopul avantajului individual, obiceiurile și instinctele bazate pe atitudini și obiective obștești au pierdut teren. Slăbirea valorilor sociale tradiționale a făcut ca economia să fie tot mai greu de condus. Virtuți sociale ca adevărul, încredere, toleranță, cumpătarea, obligația, atritive necesare funcționării unei "economii individualiste, contractuale", sunt înrădăcinat într-o măsură considerabilă în convingeri religioase, în vreme ce "baza individualistă, rationalistă a pieței subminează sprijinul religiei". După Schumpeter, piața și capitalismul au înclinații autodistrugătoare.

■ Prof. dr. Marin VOICULESCU

HOTĂRÂRI IMPORTANTE MENITE SĂ COMPLETEZE ȘI SĂ CONSOLIDEZE STRUCTURA INSTITUȚIONALĂ ȘI ORGANIZATORICĂ A FUNDAȚIEI "ROMÂNIA DE MÂINE"

Sâmbătă, 5 martie 1994, la sediul său din Palatul Sporturilor și Culturii, a avut loc ședința Consiliului Fundației "România de Mâine" care, potrivit ordinei de zi aprobată de participanți, a dezbatut și a luat hotărâri importante privind structura și organizarea instituțională a Fundației, a analizat activitatea desfășurată până în prezent, rezultatele sesiunii de examene din ianuarie-februarie 1994 la Universitatea "Spiru Haret" și aprobat bugetul Fundației pe anul 1994.

La ședință au participat, alături de membrii Consiliului Fundației și ai Senatului Universității "Spiru Haret", invitați din rândul cadrelor universitare, personalități ale vieții culturale și științifice din țara noastră. Au fost prezentați academicienii Ștefan Milcu, președintele de onoare al Senatului Universității "Spiru Haret", Ion Coteanu, rectorul Universității "Spiru Haret", și Radu P. Voinea, președintele Consiliului de Științe Tehnice și Tehnologice, prof.dr.doc. Iulian Mincu, ministrul Sănătății, președintele Consiliului de Științe Medicale, general (r) Victor Athanasie Stănculescu, președintele Consiliului de Coordonare a Construcției și dezvoltării Complexului Universitar și Cultural, membri ai Biroului Executiv al Consiliului de Conducere.

Lucrările Consiliului de Conducere au fost deschise de prof. dr. Aurelian Bondrea, președintele Fundației "România de Mâine", care, împreună cu Prezidiul format din distinse personalități, a condus lucrările ședinței de sâmbătă.

Potrivit ordinei de zi, aprobată în unanimitate, Consiliul Fundației și Senatul Universității "Spiru Haret" au dezbatut și au luat o serie de hotărâri importante menite să completeze și să consolideze structura instituțională și organizatorică a Fundației "România de Mâine".

Completări în structura și organizarea instituțională a Fundației

Academia de Cultură Națională "Dimitrie Gusti"

A fost aprobată înființarea Academiei de Cultură Națională "Dimitrie Gusti". Ocupând un loc de primă importanță în structura Fundației, Academia desfășoară o amplă activitate culturală menită să promoveze valorile vieții spirituale românești și universale, să stimuleze creația culturală națională. Academia este condusă de Senatul cultural, care concepe și organizează unitar întreaga diversitate de acțiuni și manifestări culturale și se ocupă nemijlocit de problemele privind creația de artă și învățământul artistic, cluburile cultură-științifice, cenaclurile literar-artistică, muzeele, bibliotecile, teatrele, formațiile muzicale, expozițiile etc. organizate în cadrul Fundației.

Președinte de onoare al Academiei de Cultură Națională "Dimitrie Gusti" a fost ales marele artist român, eminent om de cultură, Radu Beligan. Președinte al Academiei a fost ales prof.dr. Ion Dodu Bălan, iar director general, cunoscutul scriitor Dumitru Radu Popescu. A fost, de asemenea, aprobat Senatul cultural al Academiei.

Complexele de Învățământ Preuniversitar

Consiliul Fundației a aprobat componența Consiliului de Coordonare a Complexelor de Învățământ Preuniversitar. Aceste complexe vizează diversificarea instrucției școlare, stimularea diferențiată a elevilor, orientarea școlară spre activități performante și valorificarea nemijlocită în această direcție a potențialului didactic al Universității "Spiru Haret". Complexele școlare cuprind, într-o succesiune organică, unități de învățământ primar, gimnazial, de arte și meserii, liceal-teoretic și de diferite specialități, post-li-

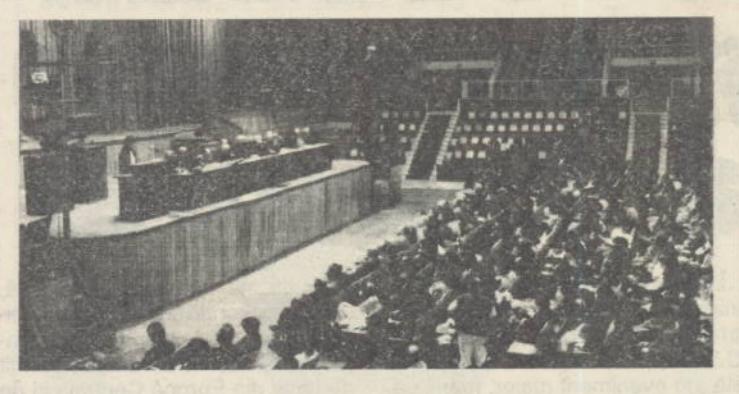
ceale etc. Fiind o alternativă la învățământul de stat, se va pune accent, începând cu clasa I-a primară și continuând cu toate treptele învățământului preuniversitar, pe învățarea a două limbi străine, diversificarea în raport cu nivelul de înțelirea elevilor, asigurarea de clase speciale pentru elevii dotați, cu un nivel deosebit de inteligență și creativitate artistică sau cu înclinații și pasiune pentru anumite domenii ale științelor fundamentale cum ar fi matematica, fizica, chimia, biologia sau pentru îndeletniciri practice din domeniul artelor și meserilor. Clasele astfel constituite vor putea asigura o pregătire specială în vederea olimpiadelor pe discipline, punând în valoare capacitatea elevilor dotați și pasionați de cercetarea științifică din anumite domenii.

Președinte de onoare al Consiliului de Coordonare a Complexelor de Învățământ Preuniversitar a fost ales academicianul Nicolae Teodorescu. Președinte al Consiliului a fost ales academicianul Ion Coteanu, care este și rectorul Universității "Spiru Haret".

Construcția Complexului Universitar și Cultural al Fundației

Consiliul Fundației a aprobat înființarea Consiliului de Coordonare a Construcției și Dezvoltării Complexului Universitar și Cultural al Fundației.

Obiectivul activității Complexului Universitar și Cultural "România de Mâine" îl constituie procesul de învățământ, cercetare științifică și cultură care se desfășoară în cadrul Fundației. Complexul va avea în structura sa un ansamblu cuprinzând spații pentru învățământ, cercetare și cultură, săli de curs, laboratoare, ateliere, săli de seminar, cabinete de cercetare, catedre, decanate, rectoratul, precum și sediul Fundației "România de Mâine".

Informare privind rezultatele sesiunii de examene din ianuarie-februarie 1994

Potrivit ordinii de zi, Consiliul Fundației și Senatul Universității "Spiru Haret" au ascultat o informare privind rezultatele sesiunii de examene din ianuarie-februarie 1994 desfășurată la Universitatea "Spiru Haret". Informarea a

fost prezentată de rectorul Universității, acad. Ion Coteanu, și a fost urmată de o dezbatere la care au participat cadre didactice cu observații, propunerii și sugestii menite să ducă la îmbunătățirea procesului de învățământ.

Aprobarea Bugetului Fundației pe anul 1994

Așa cum era prevăzut în Ordinea de zi, vicepreședintele Fundației, prof. dr. Augustin Gârbea, a prezentat o informare privind Proiectul Bugetului Fundației pe anul 1994. Pornind de la principiul că Fundația "România de Mâine" este o instituție social-umanistă de cultură, știință și învățământ, autonomă, fără scopuri politice sau patrimoniale, deci întreaga sa activitate având un caracter non-profit, a fost înfișat planul de venituri și cheltuieli, investițiile ce

urmează a fi făcute în cursul acestui an. A fost demonstrat deplin echilibrul între venituri și cheltuieli. Consiliul a aprobat bugetul Fundației pe anul 1994.

Consiliul Fundației "România de Mâine" și Senatul Universității "Spiru Haret" au hotărât acordarea, în anul universitar 1993/1994, a burselor de merit și a celor sociale pentru studenții Universității, în sumă totală de 25 milioane lei, numărul acestora și repartizarea lor pe facultăți.

Fundația "România de Mâine" acordă burse pentru studenții Universității "Spiru Haret"

Fundația "România de Mâine" acordă și în acest an universitar un număr de burse pentru studenții români de la cursurile de zi ale Universității "Spiru Haret" din București și de la filialele sale din județe.

Se acordă burse de merit pentru rezultate foarte bune obținute de studenți în activitatea profesională și burse sociale pentru studenții cu greutăți materiale deosebite.

Consiliul Fundației "România de Mâine" și Senatul Universității "Spiru Haret" au aprobat, în ședință din 5 martie 1994, ca pentru anul universitar 1993/1994, să se aloce suma de 21 milioane lei destinate burselor de merit și suma de 4 milioane lei afectată burselor sociale.

Atribuirea burselor se face în conformitate cu Regulamentul aprobat de conducerea Fundației. Bursele de merit sunt acordate de facultăți iar bursele sociale de Biroul Consiliului de Conducere al Fundației, pe baza propunerilor făcute de facultăți.

Finanțarea fondurilor destinate burselor se face din alte venituri decât cele provenite din taxele plătite pentru frecventarea cursurilor Universității.

Costul unui abonament trimestrial este de 600 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat poștal sau dispozitive de plată pe adresa: Fundația "România de Mâine", Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972 - B.C.R. - S.M.B.. Abonamentele se pot face și prin oficile poștale din întreaga țară.

Revista "OPINIA NAȚIONALĂ" se află înscrisă în Catalogul de presă "RODIPET" la poziția 2111.

Cititorii din străinătate se pot abona prin "RODIPET" S.A. - P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presei Libere nr.1, sect. 1 București - România.

REVISTA
OPINIA
națională

TIPOGRAFIA

FED

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:
Nicoleta ANGHEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4, Telefon 675.68.45